

GALAMBOSI DIÁNA
 HERNOLD FRUZZSINA
 KISS MÁTÉ
 KOVÁCS KINGA
 MANNINGER BOLDIZSÁR
 PAVELKÓ IMRE
 PILLING NIKOLETT
 SZABÓ TAMÁS JÓZSEF
 TORMA LILI
 VEREBÉLYI ÁGNES

Nemzetközi adójogi csereszeminárium – Adójogi transzparencia¹

1. A szeminárium résztvevői és témái

A 2017. évi nemzetközi adójogi csereszemináriumról szóló beszámoló² utolsó bekezdésében az állt, hogy a jubileumi, tizedik csereszemináriumnak az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kara (ELTE ÁJK) ad otthont. 2018. május 3-án és 4-én ennek megfelelően az ELTE ÁJK falai között a már jól megszokott egyetemiek oktatóit és diákjait láthattuk vendégül. A magyar csapatot *Simon István*, az ELTE ÁJK Pénzügyi Jogi Tanszékének vezetője készítette fel. A fogadó intézményt továbbá *Darák Péter*, a Kúria elnöke, valamint *Kecső Gábor* adjunktus, illetve tíz magyar joghallgató képviselte. A körülbelül ugyanennyi főből álló heidelberg-i csoport *Prof. Ekkehart Reimer* tanszékvezető úrral érkezett. A Ferrarai Egyetem jogi karáról *Prof. Marco Greggi* és *Maria Rita Sidoti* kísérte el az olasz hallgatókat. Körünkben üdvözölhettük még a Nemzeti Adó- és Vámhivatal meghívott képviselőit is.

Simon István megnyitóját követően csütörtök délelőtt vette kezdetét a szeminárium programja. Az első blokkban a három ország delegációinak egy-egy tagja mutatta be nemzeti adóhatóságaik információszerezésre vonatkozó eszközrendszerének struktúráját. A nap további részében több hallgató is beszélt a különböző adómegállapítási módok előnyeiről és hátrányairól, az adóitokkal kapcsolatos kérdésekről, az alapvető jogok adójogi helyzetéről. A második nap programja az adóitok és egyéb, a hatóságok által szerzett információk büntetőeljárásban történő felhasználásának ismertetésével kezdődött, majd kitértek az előadások a jelenleg rendszeresen tárgyalt GDPR-ra, azaz az új közösségi adatvédelmi rende-

letre. A csereszeminárium záró előadásainak témáját a nemzetközi információcsere szolgáltatta. A különböző témájú blokkok között rövid ország-összehasonlításra is sor került az elhangzottak alapján. A csereszeminárium második napján előadást tartott a Global Legal Hackathon 2018-as győztes magyar csapatának tagja, *Bihary Dániel*.

A továbbiakban a magyar csapat tagjai által kutatott témák rövid bemutatására kerül sor.

2. Az első nap témái

A csereszeminárium első témája az egyes országok adóhatóságainak információszerezési módszereivel foglalkozott, *How do tax authorities obtain their knowledge?* címmel. *Verebelyi Ágnes* előadásának keretein belül a magyar adóhatóság információgyűjtési módszereivel ismerkedhetett meg a közönség. Az adatgyűjtés, az információk megfelelő felhasználása nélkülözhetetlen szerepet tölt be a hatóság életének mindennapjaiban, egyfajta alapként szolgál feladatai ellátása során, ezért is kulcsfontosságú egy jól szabályozott adatbázis léte. Az adóhatóság ugyanakkor csak a feladatai ellátásához szükséges adatokat szerezheti be, olyan adatokat kezelhet, melyek az adatkezelés céljához elengedhetetlenek, a cél elérésére alkalmasak, csupán a szükséges mértékben és ideig.³ Az előadó röviden ismertette a Nemzeti Adó- és Vámhivatal szervezeti struktúráját, különös tekintettel az egységek közötti viszonyra az adatáramlás szabályainak vonatkozásában, valamint kitért a NAV 2.0 Megújulás Stratégiai Programjára is, az egyes megvalósuló fejlesztésekre. Az előadás második felében az információforrásokról volt szó, amelynek alapjául két csoport, az adózó, illetve egyéb harmadik személyek elhatárolása szolgált. Az adózó adatszolgáltatása tekintetében négy nagyobb esetet különböz-

¹ A szemlét szerkesztette: KECSŐ Gábor, lektorálta: SIMON István.

² BAKSA Dóra Éva, BRAUN Luca Anna, ÉBERHARDT Bálint, HAJZER László Miklós, KRISZTIÁN Alexandra, NÉMETH Olívia, RIGÓ István, SCHUBERT Marc, ZSINGOR András: *Nemzetközi adójogi csereszeminárium – Adópolitika az átalakuló világban: Adópolitika az átalakuló világban*, Új Magyar Közigazgatás, 2017. különszám 98–103. o.

³ SIMON István (szerk.): *Pénzügyi jog II.*, Budapest, Osiris Kiadó, 2012. 102. o.

tethetünk meg a jelenlegi rendelkezések szerint: bejelentkezés⁴, változás-bejelentés⁵, adóbevallás, soron kívüli és kivételes adatszolgáltatás⁶. A különböző elektronikus források szintén fontos szerepet játszanak a hatóság életében, ezek segítségével valós idejű adatokat kapnak az adózókról: az EKAER⁷, az online pénztárgépek⁸ és az online számla-adatszolgáltatás⁹ lényegi elemei kerültek hangsúlyosan szóba az előadás során. Az egyéb, harmadik személyektől származó adatok körében többek között a nyilatkozattételre¹⁰ és az adatszolgáltatásra¹¹ vonatkozó törvényi rendelkezések érdemi bemutatására került sor, példákkal alátámasztva az adatszolgáltatás automatikus, valamint megkeresésre történő sokszínű eseteit, amelyek mind állami, mind piaci szereplőket érintenek.

Az előadásokat követően a résztvevők között élénk beszélgetés és tapasztalatcsere zajlott le. A rendelkezésre álló hagyományos és online eszközök összehasonlítása után a kockázatelemzési eljárásokban kezelt információk kerültek szóba, valamint a különböző szervek közötti adatáramlás szabályozásáról, ennek különbségeiről, illetve harmadik személyektől származó adatok felhasználhatóságáról és az ezért járó kompenzáció lehetőségéről is szó esett.

Kovács Kinga tartott előadást *Self-assessment by taxpayers? Pros and Cons* címmel. A bevezetőben elhangzott az előadás tételmondata, miszerint az államok szerte a világon az adórendszerük egyszerűsítésére, az adók beszedésének optimalizálására, valamint az adminisztrációs költségek csökkentésére törekuszenek. E célkitűzések együttes megvalósulását leginkább az önadózás bevezetése szolgálja.¹² Ugyanakkor meg kell jegyezni, hogy az alkalmazott módszert, pontosabban ennek eredményességét nagymértékben befolyásolják az adott ország jellemzői, mint például az adómorál.

Először két adómegállapítási mód, a hatósági adómegállapítás és az önadózás előnyeinek és hátrányainak ismertetésére került sor az adóhatóság, valamint az adózók szemszögéből egyaránt. A hatósági adómegállapítás keretében az adóhatóság felelős az adóbevallások és az egyes pénzügyi kimutatások megvizsgálásáért, a fizetendő adó összegének kiszámításáért és az adófizetők adóbevallásról való értesítéséért. Ez nyilvánvalóan kedvező az adózók számára, hiszen az adóhatóságra hárul a munkavégzés terhe, egyúttal pedig a felelősség is. Az adóhatóság számára azonban rendkívüli terhet jelen mind munkaszervezés, mind anyagi erőforrások szempontjából.¹³ Az önadózás mindeközben az önkéntes jogkövetés feltételezésén alapul. Az adóhatóság akkor jut szerephez, ha az adó-

zók magatartása az önkéntes teljesítés hiányát mutatja, ekkor a megfelelő jogérvényesítési intézkedéseket foganatosítja, beleértve a törvény által biztosított és engedélyezett szankciókat.¹⁴ Ezt a rendszert – minden előnye ellenére – az adózók gyakran kellemetlennek és időigényesnek találják, azonban az adóhatóság számára nyilvánvalóan előnyös, tekintve, hogy az adózók átveszik a terhek egy részét, így azon adózókra összpontosíthat, akik nem tesznek eleget kötelezettségeiknek. Az összehasonlítást követően sor került az önadózás magyar adórendszerben történő alkalmazásának rövid bemutatására, amelynek keretében két adónem, a személyi jövedelemadó és az általános forgalmi adó került szóba.¹⁵

Az előadás második felében az információs szolgáltatás önadózás során betöltött jelentősége volt a téma. Kiindulásként két alapelv, az adóhatóság tájékoztatási kötelezettsége¹⁶ – amely az adózók szempontjából a tájékoztatáshoz való jogként érvényesül –, illetve a jóhiszeműség elve és az együttműködési kötelezettség¹⁷ került említésre, melyek megalapozzák a felek információs szolgáltatási kötelezettségét annak érdekében, hogy az önadózás sikeresen működhessen. Az adóhatóság kötelezettségei hangsúlyosabban kerültek bemutatásra tekintve, hogy az új adóeljárás törvények, valamint a NAV 2.0 Megújulási Stratégia számos újítást hoztak e téren. Ilyen a jogkövetkezmények alóli mentesülés lehetősége,¹⁸ amely értelmében az adózó terhére jogkövetkezmény nem állapítható meg, ha a NAV honlapján¹⁹ az „Adó” fülön közzétett tájékoztatóban meghatározottak szerint járt el. A jogkövetkezmények alóli mentesülés azonban nem jelenti az adóhiány megfizetése alóli mentesülést. Az adóhatóság által nyújtott szolgáltatások közül a kezdő vállalkozások támogatásának²⁰ ismertetésére került sor. Végül az adóhatóság állásfoglalásainak speciális helyzetére tért ki az előadás. Bár az (egyes hatósági) állásfoglalások nem jogforrások, ahogyan azt az Alkotmánybíróság is megállapította,²¹ mégis jelentős szerepet töltenek be az adózói magatartások alakítása szempontjából.

Kiss Máté az adómegállapítási módok közül az adólevonásról tartott előadást *Withholding taxes instead of declaration-based tax assessments* címmel, amelyben főként azon kérdésekre koncentrált, hogy e módszer alkalmazása biztosabb bevételt jelent-e a központi költségvetés számára, illetve, hogy mennyire megterhelő ez a munkáltatók, kifizetők (a kettő együtt a továbbiakban: kifizetők) számára, és valóban hatékonyabbnak bizonyul-e, mint más adómegállapítási módok.

⁴ 2017. évi CL. törvény az adózás rendjéről (a továbbiakban: Art.) 16. §.

⁵ Art. 24. §.

⁶ Art. 109-110. §.

⁷ Art. 113. §.

⁸ Art. 106. §.

⁹ 2007. évi CXXVII. törvény az általános forgalmi adóról 10. sz. melléklet 9. pontja.

¹⁰ 2017. évi CLI. törvény az adóigazgatási rendtartásról (a továbbiakban: Air.) 59-60. §.

¹¹ Art. X. fejezet.

¹² KASIPILLAI, Jayapalan – MOHD HANEFAH, Mustafa (2000): *Tax professionals' views on self-assessment system*. <http://repo.uum.edu.my/134/>

¹³ OKELLO, Andrew (2014): *Managing Income Tax Compliance through Self-Assessment (IMF Working Paper)*. <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2014/wp1441.pdf>

¹⁴ SARKER, Tapan K. (2003): *Improving Tax Compliance in Developing Countries via Self-Assessment Systems – What Could Bangladesh Learn from Japan?* (IBFD Asia-Pacific Tax Bulletin). <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.581.8719&rep=rep1&type=pdf>

¹⁵ EATLP Annual Congress 2018. SIMON István: *National Report of Hungary*. http://www.eatlp.org/uploads/public/2018/National%20Report_Hungary.pdf

¹⁶ Air. 6. §.

¹⁷ Air. 8. §.

¹⁸ Art. 247. §.

¹⁹ www.nav.gov.hu

²⁰ Art. 257. §.

²¹ 121/2009. (XII. 17.) AB határozat.

Az adólevonás több évtizedes múltra tekint vissza hazánkban, amelyet számos állam, de kiváltképpen a viszonylag alacsony adómorállal rendelkező országokban használnak.²² Ez a módszer sokkal biztosabb bevételt jelent a költségvetés számára, mintha az adókat kizárólag önadózás útján fizetnék meg, továbbá ezekhez az összegekhez sokkal gyorsabban és rendszeresebben is juthat hozzá az állam.²³ A kifizetők ezáltal ún. *withholding agent*-ekké²⁴ válnak, amelyek megállapítják, levonják, megfizetik és bevallják az adót, adóelőleget. Egy háromszög-konstrukcióról beszélhetünk tehát, amelynek az adózó, a kifizető, illetve az adóhatóság az alanyai. Az adózó a hatósággal lehet, hogy nem is kerül kapcsolatba, helyette a kifizető jár el. Az adóhatóság így nagy tehertől szabadul, jelentős forrásokat spórolhat, amelyeket máshol használhat fel, növelve tehát hatékonyságát. Az ellenőrzések is könnyebbé, vagy legalábbis koncentráltabbá válhatnak, hiszen a kifizetők havi bevallásai tartalmazzák az általa más alanyoktól levont adók befizetéseit is.²⁵ Ez továbbá rendszeres és megbízható információt szolgáltat az adóhatóságon kívül a társadalombiztosítási szerveknek is.

Ugyanakkor az állam oldaláról előnyösnek mutatkozó konstrukció a munkáltatók, kifizetők számára igen terhes lehet. Ez persze attól függ, hogy azok mekkora gazdasági potenciállal, illetve munkavállalói állománnyal rendelkeznek. Egy nagy társaságnak nem esik nehezére a munkavállalók személyi jövedelemadó (szja) ügyeinek az elintézése, de egy kisebb, például házi gondozást végző szolgálatnak már könnyen elképzelhető, hogy igen. A kifizetők nem követelhetik – a fentebb már említett – a többletfeladatok, kvázi hatósági feladatok ellátási költségeinek a megtérítését sem az államtól, sem az adóalanytól. Megjegyzendő azonban, hogy az 1990-es években, Svájcban, szűk körben, de mégis megtarthattak egy minimális összeget a *withholding agentek* kiadásaiak fedezése végett.

Reimer professzor megjegyezte, hogy Németországban az egyházadót, mint kötelező befizetést az állami hatóság szedi be az egyházaknak, amiből aztán bizonyos százalékot meg is tart a hatóság. Felmerült tehát a kérdés, hogy akkor miért kellene a munkáltatóknak, kifizetőknek ingyen teljesíteni az adólevonást és az ezzel járó feladatokat? Ezen kötelezettségük alól azonban a munkáltatók, kifizetők nem bújhatnak ki, hiszen komoly szankciókkal kell számolniuk, akár csak egy mulasztás esetén is. 2018-tól azonban az adóhatóság levett egy terhet a munkáltatók, kifizetők vállairól. Ezentúl az egyéni vállalkozókon kívül a hatóság elkészíti minden szja alany éves adóbevallás-tervezetét²⁶ Ez a bevallás tehát egy tervezet, amely többek között az év közben folyamatosan szolgáltatott havi adóbevallásokon alapul, és amely módo-

sítható is az adózó által, de május 20-án érvényes bevallássá válik.²⁷

A szigorú szankciórendszer jogkövetésre sarkallja a munkáltatókat, kifizetőket, amelyek így többnyire maradéktalanul eleget tesznek kötelezettségeiknek, azaz így valószínűbb, hogy az adó befizetésre kerül, mintha azokat az adóalany magánszemélyekre hagyná az állam. Utóbbiak csoportját talán nem is lehet olyan súlyos jogkövetkezményekkel „ösztönözni”, mint a munkáltatókat, kifizetőket, továbbá azok egyesével történő ellenőrzése is pénz- és időigényesebb lenne. A már többször említett szankciók között az – egyébként a munkáltatók, kifizetők esetében magasabb összegű – adóbírság, mulasztási bírság, késedelmi pótlék mellett az adószám törlése is komoly fenyegetés, mi több, egy újabb adóregisztrációs eljárásban is akadályt jelenthet az adószám megállapításánál, amennyiben a havi adó- és járulékbevallások elmulasztása miatt törölték az kifizető adószámát. Ezen eszközökkel tehát a levont adó befizetésének elmulasztása kevésbé jellemző.²⁸

A fent említettek alapján jól látható, hogy az adólevonás, mint adómegállapítási mód elsősorban a személyi jövedelemadózást átláthatóbbá, kiszámíthatóbbá, és a hatóságok számára egyszerűbbé teheti.

A következő blokk azzal a kérdéssel foglalkozott, hogy miként szerez információt az adóhatóság harmadik személyektől („*The employment of private entities (payors like banks, employers...) for levying information to the benefit of tax authorities*”). Manning *Boldizsár* prezentációja elején definiálta, hogy mit ért pontosan harmadik személyek alatt, illetve a hatályos adójogban mit takar ez a fogalom. A definíció megadásakor az adóeljárásjogi kötelezettségeket, illetve az adójogban előforduló személy kategóriákat vizsgálta az előadó.

Ezt követően a harmadik személyek adóeljárásjogi kötelezettségeik közül az információ-adási kötelezettségek szabályait mutatta be az előadó. Ezek a magyar jogban a következők: nyilatkozattétel, bevallás, adatszolgáltatás. A legfontosabb érintettek például a bankok, biztosítók, illetve a munkaadók.

A nyilatkozattételi kötelezettségről az Air. 60. § (1) bekezdése rögzíti, hogy milyen feltételek fennállása esetén lehet valakit nyilatkozattételre felhívni. Ezek közül az első, hogy legyen egy (akár jelenleg is fennálló, akár korábbi) szerződéses kapcsolat a nyilatkozattételre felhívandó és azon adózó között, akire nézve a nyilatkozattal információt kívánnak szerezni. A második feltétel, hogy a törvényben meghatározott eljárások körében kerüljön rá sor. A harmadik feltétel azzal kapcsolatos, hogy mire vonatkozóan kérhet a hatóság nyilatkozatot. A törvény az előbbi szakasz (2) bekezdésében az információt szolgáltató személyt olyan eljárásjogi helyzetbe hozza, mint a tanút, legalábbis a nyilatkozattétel megtagadása szempontjából. A nyilatkozattétel megtagadható, ha az adózó vagy a természetes személy az eljárásban tanúként nem lenne meghallgatható, vagy a tanúvallomást megtagadhatná.

Az adóbevallási kötelezettség abban az esetben vonható ide, mint harmadik személy adatszolgáltatása, ha azt nem önmagáról, hanem más adózóról szólóan teszik. A munkál-

²² THURONYI, Victor (szerk.): *Tax Law Design and Drafting (Vol. 2)-Chapter 15, The Pay-As-You-Earn Tax on Wages*, 1998, International Monetary Fund, 2. o. (<http://www.imf.org/external/pubs/nft/1998/tlaw/eng/ch15.pdf>)

²³ Art. 50. § (1) bekezdése.

²⁴ THURONYI (szerk.) 1998, 2. o.

²⁵ THURONYI (szerk.) 1998, 2. o.

²⁶ Az adóhatóság közreműködésével elkészített bevallás szabályaihoz lásd: a személyi jövedelemadóról szóló 1995. évi CXVII. törvény 12/B-12/D. §.

²⁷ Art. 2. melléklet B) 2.2.

²⁸ A szankciókhoz lásd: Art. 206. §, 215. §, 220. §, 232. §, 246. § (1) bekezdés g) pontja, 19. § (2) bekezdés a-c) pontja.

tató, kifizető adóbevallási kötelezettségét, illetve annak tartalmát az Art. szabályozza. A helyzet nem változott. A munkáltató, kifizető saját adóbevallása keretében szolgáltat adatot a magánszemélyre és a részére teljesített kifizetésekre vonatkozóan, amelyeket az adóhatóság felhasznál, például az adóbevallás tervezet elkészítésekor.²⁹

Az adatszolgáltatás szabályait az Art. X. fejezete foglalja össze (79. §-tól 112. §-ig). A törvény az adatszolgáltatási kötelezettség szabályozásánál esetileg rendezi az ott megnevezett alanyokra és esetekre nézve az adatszolgáltatási kötelezettség tartalmát. Az itt felsorolt esetek egy részében az adatszolgáltatás automatikus, míg más esetekben csak kifejezetten az adóhatóság külön megkeresése hozza létre a konkrét adókötelezettséget.

Ezt követően az előadás áttért egyes speciális alanyokra. *Manninger Boldizsár* elsőként a hitelintézetekkel foglalkozott. A hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 2013. évi CCXXXVI. törvény (a továbbiakban: Hpt.) számos rendelkezést tartalmaz az adatszolgáltatásra nézve. Ennek legfőbb oka a banktitok. Ezért a Hpt. 161. § (2) bekezdés *b)* pontja kimondja, hogy a banktitok megtartásának kötelezettsége nem áll fenn az adó-, vám- és egészségbiztosítási, nyugdíjbiztosítási igazgatási kötelezettség teljesítésének ellenőrzése, valamint az ilyen tartozást megállapító végrehajtható okirat végrehajtása, továbbá a jogalap nélkül felvett ellátás összegének megtérülése érdekében eljáró adóhatósággal, vámhatósággal, illetve egészségbiztosítási szervvel, nyugdíjbiztosítási igazgatási szervvel szemben e szerveknek a pénzügyi intézményhez intézett írásbeli megkeresése esetén. Ezen kívül a banktitok alól további felmentéseket is tartalmaz a törvény, például a nemzetközi információcsere teljesíthetősége érdekében.

Hasonló szabályozást találunk a biztosítók esetében is. A biztosítási tevékenységről szóló 2014. évi LXXXVIII. törvény 138. § (2) bekezdése szerint a biztosítási titok megtartásának kötelezettsége nem áll fenn, ha adóügyben, az adóhatóság felhívására a biztosítót törvényben meghatározott körben nyilatkozattételi kötelezettség, vagy ha biztosítási szerződésből eredő adókötelezettség alá eső kifizetésről törvényben meghatározott adatszolgáltatási kötelezettség terheli.

A befektetési vállalkozásokról és az árutózsdei szolgáltatókról, valamint az általuk végezhető tevékenységek szabályairól 2007. évi CXXXVIII. törvény 117. § (2) bekezdés *e)* pontja kimondja, hogy az (1) bekezdés szerinti titoktartási kötelezettség nem áll fenn a hatáskörében törvény felhatalmazása alapján eljáró adóhatósággal szemben. A 118. § (3) bekezdés *i)* pontja szerint az értékpapír-titoktartási kötelezettség nem áll fenn az adó-, vám- és társadalombiztosítási kötelezettség teljesítésének ellenőrzése, valamint az ilyen tartozást megállapító végrehajtható okirat végrehajtása érdekében folytatott eljárás keretében eljáró adóhatósággal, vámhatósággal szemben, e szerveknek a befektetési vállalkozáshoz, illetőleg az árutózsdei szolgáltatóhoz intézett írásbeli megkeresése esetén.

Galambosi Diána a „*Publicity of individual tax data – tax secrecy*” címmel tartott előadást. Az átláthatóság és az adóinformációkhoz történő hozzáférés, információcsere, valamint az adótitkok védelme közötti versengés a nemzetközi pénzügyi válságot követően, az adóelkerülés elleni harc kapcsán különösen jelentőssé vált.³⁰

Az adótitok körébe tartozik minden olyan tény, adat, körülmény, határozat, végzés, igazolás vagy más irat, amely az adózást érinti.³¹ A közelmúltban ez a fogalom kiterjesztésre került, hiszen már az államháztartás terhére nyújtott adókedvezmény, jóváírás, az adózó által törvényben meghatározott célra nyújtott támogatás, vagy az adózó által törvényben meghatározott kedvezményezett célra történő felajánlás esetén felsorolt adatok szintén adótitoknak minősülnek.³² Az adótitok alapos okkal történő felhasználásának lehetőségeit pontosan meghatározza az Art.³³ Különös esete a felhasználásnak a cáfolat intézménye, amely a közigazgatás munkájába vetett bizalom megingatására alkalmas valótlan kijelentés cáfolatát jelenti, és az adótitok alóli felmentésnek minősül.³⁴ Az adóinformációk kezelésére és felhasználására az információs önrendelkezési jog³⁵ szabályai vonatkoznak, amely megfelelő közérdeket és jogalapot, valamint arányosságot követel meg. Az adóhatóság meghatározott szerveknek mind kérelemre, mind hivatalból adatot szolgáltat.³⁶

Szabó József Tamás „*Impact of fundamental rights*” címmel tartott előadást. Az alapjogok kapcsán elsősorban Magyarország Alaptörvényének és az Európai Unió Alapjogi Chartájának releváns szabályait ismertette a szeminárium résztvevőivel.

Mint ahogy a Nemzeti Hitvallásban is áll, az Alaptörvény a magyar jogrendszer alapját képezi.³⁷ A Szabadság és felelősség című részben szabályozott jogok és kötelezettségek kiemelt jelentőséggel bírnak. Magyarország elismeri és védelmezi az alapvető jogokat. E jogok csupán szűk körben korlátozhatók: csak törvény által, más alapvető jog érvényesülése vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében, az ahhoz feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan és az alapvető jog lényeges tartalmának tiszteletben tartásával.³⁸ Az emberi méltóságból kiindulva azonban kijelenthető, hogy az abszolút jellegű jogok – mint például az élethez és emberi méltósághoz való jog – nem korlátozhatók.³⁹ Az Alaptörvény az alapjogok nevesített korlátozásával szűk körben él csupán, így legtöbb esetben az Alkotmánybíróság által kimunkált szükségességi és arányossági tesztel állapítható meg egy-egy jogkorlátozás alkotmányossága. A teszt négy lépésből és két lépcsőből áll. Az utóbbiak a

³⁰ A Tanács 2011/16/EU irányelve (2011. február 15.) az adózás területén történő közigazgatási együttműködésről és a 77/799/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről

³¹ Art. 127. § (1) bekezdése.

³² Art. 127. § (2) bekezdése.

³³ Art. 128. §.

³⁴ Art. 129. §.

³⁵ Alaptörvény VI. cikk.

³⁶ Art. 131. §.

³⁷ Alaptörvény, Nemzeti hitvallás.

³⁸ Alaptörvény I. cikk (3) bekezdése.

³⁹ Dr. ÁRVA Zsuzsanna: *Kommentár Magyarország Alaptörvényéhez*. Wolters Kluwer Kft., Budapest, 2017.

²⁹ Lásd: Art. X. fejezete és a személyi jövedelemadóról szóló 1995. évi CXVII. törvény 12/B-12/D. §-át és 13. §-át.

szükségességi és arányosság, míg az előbbieket a legitím cél, az alkalmasság, szükségesség, és a szűk értelemben vett arányosság.⁴⁰

Az általános kereteket követően az Alaptörvény VI. cikkének bemutatásával folytatódott az előadás. Mind a magánélet sérthetetlenségének, jó hírnév védelmének, mind a személyes adatok védelmének kérdéskörét érintette az előadó az információszerzés vagy az adatkezelés kapcsán, azonban az alapjogi aspektusok nem kerültek részletesen bemutatásra. A magánélet és az otthon sérthetetlensége az adóhatóság ellenőrzése során végzett helyszín, helyiség, jármű átvizsgálása és rakomány ellenőrzése által jogszerűen korlátozható. A személyes adatok védelmét illetően az Alkotmánybíróság már a korai döntéseiben világos követelményeket fektetett le. Személyes adatot felvenni és felhasználni általában csak az érintett beleegyezésével lehetséges; mindenki számára ellenőrizhetővé és követhetővé kell tenni az adatfeldolgozás egész útját. Szűk körben lehetőség van arra, hogy törvény elrendelje személyes adatok kötelezően történő kiadását, és elrendelje a felhasználás módját is. Az ilyen törvény azonban akkor minősül alkotmányosnak, ha a fentebb ismertetett alapjogi tesztnek megfelel. A személyes adatok védelméről minősített többséggel elfogadott törvény rendelkezik, amely az elhangzott elveket részleteiben garantálja.⁴¹

Az Európai Unió Alapjogi Chartája a Lisszaboni Szerződés elfogadása óta bír közvetlen hatállyal. Az Alapjogi Charta hét fejezetből áll: ezek közül hat a jogok fajtáival foglalkozik (többek között a magán- és a családi élet tiszteltetésével és a személyes adatok védelmével), az utolsó pedig szabályozza a Charta hatályát, továbbá az értelmezését jelentő alapelveket.⁴² A Charta hatálya csak az uniós intézményekre és szervekre terjed ki, illetve a tagállamokra abban az esetben, amikor az európai uniós jogot végrehajtják.⁴³ E rendelkezés mögött az a törekvés húzódik, hogy határt lehessen húzni a Charta és a nemzeti alkotmányok hatálya között.⁴⁴ Ahogyan az Alapörvény, úgy a Charta is számos jogot biztosít, azonban ezek nem jelentenek feltétlen védelmet. Lehetőség van az alapvető jogok korlátozására, amennyiben erről jogszabály rendelkezik, és az tiszteltetésben tartja a jog alapvető lényegét, valamint mások jogai vagy az általános érdek védelmének tekintetében arányos és szükséges.⁴⁵

Az előadás végén az alapjogok közötti összeütközés szemléltetése végett a C-73/07. számú ügyet elemezte röviden Szabó József Tamás, amely az adatvédelem és a sajtószabadság, illetve a médiaszabadság közötti viszonyt mutatja be.⁴⁶ Az ügy jó példa arra, hogy törvények és más jogszabályok hiányában az alapjogok segítségével miként dönthető el egy jogvita.

3. A második nap témái

A második nap előadói között köszönthettük Bihary Dánielt, aki beszámolt a Global Legal Hackathon elnevezésű nemzetközi versenyről,⁴⁷ valamint arról, hogy azon a magyar csapat (Revealu) milyen innovációval szerezte meg az első helyet. A lényegét tekintve kidolgoztak egy olyan komplex applikációt, amely segítségével a GDPR által elismert jogok kényelmesen gyakorolhatók, kérelmek benyújthatók és kezelhetők akár okostelefonon keresztül is.⁴⁸ A program működésébe és jogi vonatkozásaiba adott betekintést az előadó.

Az „Evidence – the use of unlawfully obtained information. Is there a fruit of the poisonous tree rule?” című téma előadója Pavelkó Imre volt. Az előadás középpontjában az a kérdés állt, hogy egy jogellenesen beszerzett információ (bizonyíték) felhasználható-e egy adóeljárásban, és amennyiben igen, milyen módon és mértékben, illetve hogy a szóba kerülő jogszabályokban létezik-e egy olyan szabály, egyfajta alapelv, amely megtiltja az olyan bizonyíték felhasználhatóságát, amely egy jogellenesen beszerzett bizonyítékon alapul (az úgynevezett „mérgezett fa gyümölcsének” szabálya). Az előadó kifejtette az információ, a bizonyítási eszköz, és a bizonyíték fogalmát, majd rátért a jogellenesen beszerzett bizonyítékok felhasználhatósága kapcsán a tárgykörben nemzetközi viszonylatban kialakult különböző elvekre, így az ezüsttálca elvére, a mérgezett fa gyümölcsének elvére, majd arra az elvre, ami arra vonatkozik, hogy szakértői vélemény alapulhat-e jogellenesen beszerzett bizonyítékon.

Ezeket követően részletesen kifejtette a jelenlegi magyar jogszabályi környezetet. Ezt a részt két pontra osztotta fel az előadó: az adóigazgatási eljárási szakaszra és az adóper szakaszra. Az adóigazgatási eljárási szakasz kapcsán kifejtette, hogy erre vonatkozóan a jogszabályi rendelkezéseket jelenleg az Air. tartalmazza, majd rátért ezen jogszabályi rendelkezésekre részleteiben is, így az általános szabályra,⁴⁹ a nyilatkozattétel szabályaira,⁵⁰ az irat szabályaira,⁵¹ a tanúkra vonatkozó szabályokra,⁵² a szemle szabályaira,⁵³ a tolmácsra vonatkozó szabályokra,⁵⁴ valamint a szakértőkre vonatkozó szabályokra.⁵⁵ Ezt követően rátért az adóperre vonatkozó szabályokra, így elsőként a közigazgatási perrendtartástól szóló 2017. évi I. törvény (Kp.) utaló szabályára,⁵⁶ amely kapcsolatot teremt ezen törvény és a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény (Pp.) bizonyításra vonatkozó rendelkezései között; majd kifejtette ezen utóbbi törvény alapján az ide tartozó szabályokat, bemutatva azt a szakaszt,⁵⁷ amely a jogsértő bizonyítási eszközökre vonatkozik (általános szabályok), majd példaként kifejtette a különös szabályok köré-

⁴⁰ Bővebben lásd: http://alkjog.elte.hu/wp-content/uploads/20171002_kozzetetelre.pdf

⁴¹ Dr. ÁRVA Zsuzsanna: *Kommentár Magyarország Alaptörvényéhez*. Wolters Kluwer Kft., Budapest, 2017.

⁴² <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/hu/sheet/146/az-alapjogi-charta>

⁴³ Az Európai Unió Alapjogi Chartája 51. cikk.

⁴⁴ <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/hu/sheet/146/az-alapjogi-charta>

⁴⁵ Az Európai Unió Alapjogi Chartája 52. cikk

⁴⁶ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3A62007CC0073>

⁴⁷ A verseny honlapja elérhető: <https://globallegalhackathon.com/>

⁴⁸ Az applikáció rövid leírása elérhető: <https://revealu.eu/>

⁴⁹ Air. 58. § (2) bekezdése.

⁵⁰ Air. 59. § és 60. §.

⁵¹ Air. 61. §.

⁵² Air. 62. § és 63. §.

⁵³ Air. 64. §.

⁵⁴ Air. 67. §.

⁵⁵ Air. 66. § és 33. §.

⁵⁶ Kp. 78. § (1) bekezdés

⁵⁷ Pp. 269. §.

ben a tanúkra vonatkozó szabályokat.⁵⁸ Végül előadását azzal zárta, hogy megállapította, hogy a polgári perrendtartás erre vonatkozó szabálya alapján⁵⁹ a magyar jogrendszerben a mérgezett fa gyümölcsének elve érvényesül.

Galambosi Diána és Torma Lili a „*Tax information vs. information obtained under criminal investigations – a comparison*” címmel tartottak előadást, amely során azt vizsgálták, felhasználhatóak-e a büntetőeljárás során szerzett információk az adóhatóság eljárásában, illetve fordítva, az adóhatóság által megszerzett információk a büntetőeljárásban.

Az előadás első részében *Torma Lili* mutatta be az adóhatóság által felhasználható bizonyítékok körét. A hazai jogszabályokból, így az adóigazgatási rendtartásból,⁶⁰ a közigazgatási rendtartásból,⁶¹ a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló törvényből⁶² és a büntetőeljárásról szóló törvényből⁶³ levonható konklúzió az előadók szerint az, hogy nincs elvi akadálya annak, hogy az adóhatóság eljárása során, illetőleg a közigazgatási perben eljáró bíróság az adóköteles tényállás megállapítása során felhasználja a büntetőeljárásban feltárt bizonyítékokat, azonban a felhasználhatóság kérdésében minden esetben az adójogviszony egyedi tényállási elemei alapján szükséges dönteni. Az adóhatóság jogosult lehet megismerni a büntetőeljárás keretében megszerzett információkat, de ez nem jelenthet egyfajta automatizmust, a büntetőeljárás során szerzett adatok egyszerű átemelését. Az adóhatóság adatigénylésének meg kell felelnie a szükségesség-arányosság követelményének, azaz a nyomozóhatósági adatok felhasználására kivételes jelleggel és olyan esetekben kerülhet sor, amikor az adóigazgatási eljárásban rendelkezésre álló eszközök már elégtelennek bizonyulnak, annak ellenére, hogy az eljáró hatóság a rendelkezésére álló jogi lehetőségeket kimerítette. Az Európai Bíróság C–419/14. számú ítéletében kimondta, hogy az Európai Unió Alapjogi Chartája által biztosított jogok tiszteletben tartásával lehetőség van arra is, hogy az adóhatóság a párhuzamosan folyó és még le nem zárt büntetőeljárás bizonyítékait felhasználhassa.

A második részben a büntetőeljárás során hasznosítható bizonyítékokat *Galambosi Diána* ismertette. Az adójog és a büntetőjog közös metszete a költségvetést károsító bűncselekmények⁶⁴ köre, amelyek kapcsán felmerül az adóhatósági információk segítségül hívása. A kapcsolat alapja az adójogi jogviszony, e nélkül nem lehet költségvetést károsító bűncselekményt elkövetni, illetve ellenőrzést lefolytatni sem.⁶⁵

A büntetőjog a legszigorúbb garanciákkal rendelkező jogág, amely a bizonyítékok kérdésének terén is élesen meg-

jelenik, különösen az önvádra kötelezés tilalma esetében.⁶⁶ Kérdéseket vet fel a terhelt adóeljárás során tett nyilatkozatának felhasználása, tekintettel arra, hogy az adózót együttműködési kötelezettség terheli az adóeljárásban,⁶⁷ valamint a nyilatkozattétel előtti figyelmeztetés nem olyan teljeskörű, mint a büntetőeljárás során. Ennek következtében az adózó nyilatkozata nem használható fel beismerő vallomásként.⁶⁸

Az eljárás során megszerzett információk, feljegyzések, nyilatkozatok bizonyítékként szolgálhatnak a büntetőeljárásban, valamint az adóhatóság nyilvántartásában szereplő adatokkal kapcsolatban az ügyészség, nyomozóhatóság is kérhet felvilágosítást,⁶⁹ amelyeket megkeresés esetén még adótitokról is tájékoztat az adóhatóság.⁷⁰

Az adóeljárás során adóhiány esetén gyakran alkalmazott becslés megítélése azonban a bírói gyakorlatban nem egységes.⁷¹

„*The GDPR – its impact on taxpayers*” témában a magyar delegáció tagjai közül *Torma Lili* adott elő. Az EU Általános Adatvédelmi Rendelete (GDPR)⁷² 2016. május 24-én lépett hatályba, amely két év felkészülési időszakot követően 2018. május 25-től közvetlenül, minden további tagállami aktus nélkül kötelezően alkalmazandó. A GDPR megalkotásának fő oka a 95/46/EK irányelvben foglalt szabályok tagállamok közötti egységesítése, a szabályok tartalmának modernizálása, valamint a személyes adatok védelmének hatékonyabb biztosítása. A GDPR személyes adatokra vonatkozó szabályai az adóigazgatást is érintik, hiszen az adózással kapcsolatosan számtalan adóinformációt, személyes adatot tárolnak. E szempontból legfontosabb rendelkezései a 12-22. §-ban találhatóak.

Bár a rendelet közvetlenül alkalmazandó minden tagállamban, a magyar szabályozás is változni fog, hogy megfeleljen a GDPR-nak. Módosulni fog az Infotörvény,⁷³ a módosítás tervezetét tavaly előzetes konzultációra bocsátották, amelyre sok észrevétel érkezett. Módosulni fog többek között a személyes adat és a hozzájárulás fogalma, az érintetteknek bővülnek az adataik kezelését érintő jogaik, megjelenik az „elfelejtéshez való jog” („*right to be forgotten*”) vagyis az érintett kérheti, hogy töröljék a rá vonatkozó adatokat. Ha az adatkezelők és adatfeldolgozók nem tartják be a rendelkezéseket, büntetésre számíthatnak. A tervezetet ért kritikák kiemelik,

⁶⁶ új Be. 7. § (3) bekezdése.

⁶⁷ Air. 98. §.

⁶⁸ Az Emberi Jogok Európai Bírósága Saunders Egyesült Királyság elleni ügyében megállapította, hogy a tisztességes bírósági tárgyaláshoz való jog sérült azzal, hogy a büntetőeljárásban egy korábbi, a gazdálkodó szervezetek körében elkövetett csalásokat törvényesen vizsgáló független felügyelő előtt törvényi kötelezettségként tett vallomásait a vádhatóság felhasználta ellene.

⁶⁹ Nav tv. 76. § (2) bekezdése.

⁷⁰ Art. 131. § (14) a)-b) pontja.

⁷¹ DEÁK Dániel: *Vagyonosodási vizsgálat és adóbecslés a magyar jogban összehasonlító jogi nézőpontból*, http://jog.tk.mta.hu/uploads/files/Allam-%20es%20Jogtudomany/2013_1_2/2013-1-2-deak.pdf

⁷² Az Európai Parlament és a Tanács 2016/679 rendelete a természetes személyeknek a személyes adatok kezelése tekintetében történő védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról, valamint a 95/46/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről

⁷³ 2011. évi CXII. törvény az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról.

⁵⁸ Pp. 289. § és 290. §.

⁵⁹ Pp. 269. § (6) bekezdése.

⁶⁰ Air. 58. § (2) bekezdése.

⁶¹ 2016. évi CL. törvény az általános közigazgatási rendtartásról (Ákr.) 62. §.

⁶² 2010. évi CXXII. törvény a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról (a továbbiakban: NAV tv.) 13. § (7) bekezdése, 51. § (1) bekezdése, 71. § (1) bekezdése.

⁶³ 1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról (rég. Be.) 71/B. § (1) bekezdés és a 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról (a továbbiakban: új Be.).

⁶⁴ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről (Btk.) XXXIX. Fejezet.

⁶⁵ DARÁK Péter: *Az adóeljárás és a büntetőeljárás kapcsolata*, http://spek.hu/anyagok/Darak_Peter_-_szoveges.pdf

hogy a módosítás figyelmen kívül hagyja a kis- és középvállalkozások igényeit, illetve, hogy bár a GDPR számos esetben lehetőséget biztosít a szabályoktól való eltérésre, a tervezet azonban nem él ezzel, pedig ez akár gazdasági hátrányt is jelenthet Magyarország számára a többi tagállammal szemben.

A német adójogi szabályozás is változott a GDPR-nak való megfelelés jegyében, például az adózókat mostantól tájékoztatni kell arról, ha az adataikat kezelik, illetve arról, ha a már tárolt adataikat az eredetétől eltérő célra akarják felhasználni,⁷⁴ azonban ezt a jogot korlátozás alá lehet vetni, ha a korlátozás szükséges és arányos. Bár a módosítások néhány esetben szűkebbre szabják az adózók lehetőségeit, mint amit a GDPR megkövetel, összességében azonban a német adóigazgatási szabályok összhangban állnak a GDPR szabályaival.

A két napos csereszeminárium utolsó témaköre a nemzetközi információcsere jogi szabályozása volt. A témában előadó hallgatók körüljárták a nemzetközi információcsere irányadó legfontosabb nemzetközi egyezményeket.

Hernold Fruzsina mutatta be a nemzetközi adóügyi együttműködés meghatározó jogi eszközeinek fejlődését, kiemelve ezek közül az OECD⁷⁵ valamint az Európa Bizottság által kidolgozott, aláírásra 1988-ban megnyitott és 2010-ben módosított Adóügyi Kölcsönös Közigazgatási Együttműködésről szóló Multilaterális Egyezményt (Egyezmény),⁷⁶ amely keretegyezményként az adóhatóságok közötti együttműködés alapjait adja meg a későbbiekben egymással szerződő államok számára. Az előadó bemutatta az Egyezmény széles körű személyi és tárgyi hatályát, amely során kiemelte, hogy az államok közötti adminisztratív segítségnyújtás bármely személyre kiterjedhet, valamint a tárgyi hatály, a vámokon kívül valamennyi adónemre kiterjed.⁷⁷

Ezt követően az információcsere Egyezményben szabályozott formáiról volt szó, amelynek keretein belül az előadó bemutatta a megkeresésre történő, spontán, valamint automatikus információcsere-re vonatkozó legfontosabb rendelkezéseket. Ezen rendelkezések közül kiemelte a megkeresésre történő információcsere-n belül, a megkereső állam számára „előreláthatóan fontos” információk átadásának kötelezettségét,⁷⁸ amely rögzíti, hogy a szerződő államok nem jogosultak „adathalászat” folytatására, illetve olyan információ kérésére, amely nem releváns az adóügyi eljárással kapcsolatban. Az automatikus információcsere-re vonatkozó 6. cikkkel kapcsolatban elsődlegesen az került szóba, hogy ez a rendelkezés biztosít jogi alapot a részes államok adóhatóságai közötti további megállapodások megkötésére.⁷⁹ Végül a magyar hallgató bemutatta, hogy az államok az Egyezmény szerint engedélyezett fenntartások keretei között miként tudják saját igényeik szerint alakítani a vállalt kötelezettségeiket.

Az előadás a fenntartásokkal kapcsolatban kiemelte az Egyezmény egyik legfontosabb alapelvét, a viszonyosságot,

amely szerint amennyiben egy részes állam fenntartást tesz, az Egyezmény azon rendelkezésére vonatkozóan nem kérheti másik részes állam együttműködését. *Hernold Fruzsina* az Egyezmény nemzetközi jogi értékelésével zárta előadását, amely során kifejtette, hogy Panamán kívül a legtöbb adóparadicsom a részes államok közé tartozik, ezáltal kiemelten fontos szerepet tölt be az adókiájtás, az adóelkerülés megakadályozása és az adózás nemzetközi átláthatóságának fejlődése szempontjából.⁸⁰

A csereszemináriumot *Pilling Nikolett* előadása zárta, amelynek témája a nemzetközi információcsere-folyamatokban megjelenő adófizetői jogok, és azok gyakorlása volt. Bemutatásra került, hogy az államok lehetőségük szerint gyakorolják az adóztatási jogukat, azonban ezek nemzetközi szinten való működése korlátozottan valósul meg. Felvetődik tehát annak a szükségessége, hogy megfelelő eszközök kerüljenek kidolgozásra nemzetközi téren is az adócsalás, adóelkerülés és a többszörös adóztatással szemben.

A közös cél egy globális hálózat létrehozása az adóügyi információcsere-folyamatokban, ezzel növelve az államok átláthatóságát az adóztatási folyamatok során. Az Európai Unió jelentős lépéseket tett ennek megvalósulása felé, és Magyarország is követi a nemzetközi adózási információcsere fejlődését a cél megvalósulása érdekében.

A legfontosabb, a gyakorlatban is megvalósuló fejlesztések a Rubik-megállapodások, a FATCA szabályozások, az Egyezmény és a közös beszámolási standard. Ahhoz, hogy mindez hatékonyan megvalósuljon, az országoknak egyszerre kellene bevezetni a nemzetközi információcsere-re vonatkozó szabályozásokat.⁸¹

Nem elhanyagolható az a tény, hogy az adózók jogai alapvető fontosságúak az információcsere területén. Az egyén alapjogainak (adatvédelem, bejelentési jog, részvételi jog, fellebbezési jog) sérelme nélkül kell megvalósulnia a tervezett közösségi célnak.⁸²

Az előadó rámutatott arra, hogy a nemzetközi információcsere jogi eszközei és az alapvető jogokra vonatkozó egyezmények sem nyújtanak megfelelő védelmet az adózók számára, tekintettel arra, hogy a nemzeti szabályok egymástól eltérőek. Ebből kifolyólag az adózók jogai az eljárás során többször is sérülhetnek. Az adófizetők megfelelő értesítése esetén azonban jogaik hatékonyabb védelemben részesülnének azáltal, hogy saját maguk tudnák ellenőrizni, hogy milyen adatok, milyen célból kerülnek ki nemzetközi színtérre.⁸³ Nem valószínűleg maradéktalanul a feltétlen jogvédelem, ha a jogeltesen begyűjtött és továbbított információkat az adóalany fellebbezéssel tudja csak érvényesíteni az eljárás során, de arra nincs lehetősége, hogy már önmagában azt megakadályozza, hogy jogszerűtlenül gyűjtsenek róla adatot a hatóságok.⁸⁴

⁷⁴ Abgabenordnung § 32a.

⁷⁵ <http://www.oecd.org/ctp/exchange-of-tax-information/convention-on-mutual-administrative-assistance-in-tax-matters.htm>

⁷⁶ *Multilateral Convention on Mutual Administrative Assistance in Tax Matters – CMAAT*

⁷⁷ Article 1., 2. CMAAT

⁷⁸ Article 4-5. CMAAT

⁷⁹ Article 6. CMAAT

⁸⁰ dr. VARGA Erzsébet: *Az adóügyi információcsere fejlődése a nemzetközi, az európai és a magyar jogban* (Doktori értekezés) pp. 105-117.

⁸¹ dr. VARGA Erzsébet: *Az adóügyi információcsere fejlődése a nemzetközi, az európai és a magyar jogban* (Doktori értekezés) pp. 189-223.

⁸² Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/679 rendelete (2) bekezdés.

⁸³ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/679 rendelete (39) bekezdés.

⁸⁴ EJE 1. sz. Jegyzőkönyv 14. cikk.

4. A csereszeminárium lezárása

Ebben az évben is színvonalas előadásokat hallottak a résztvevők és sok új ismerettel gazdagodtak. A rendezvény *Reimer* professzor bejelentésével zárult, miszerint a következő tíz év

első nemzetközi adójogi csereszemináriumára Heidelbergben lesz 2019 májusában. Örömmel tesszük leget a megtisztelő meghívásnak és számolunk be a 11. csereszeminárium eseményeiről jövőre.